הלכה · משנה תורה · מפרשים · יד איתן · ספר זמנים

יד איתן על משנה תורה, הלכות חמץ ומצה

רבי אברהם משכיל לאיתן

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

יד איתן על משנה תורה, הלכות חמץ ומצה

רבי אברהם משכיל לאיתן

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/יד-איתן-על-משנה-תורה-הלכות-חמץ-ומצה/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה 202611200317-v39 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
פרק ב 4
הלכה יא 4
הלכה יב 4
פרק ג 4
הלכה ו 4
הלכה ח 4
פרק ה 6
הלכה ט 6
פרק ז 6
הלכה א 6

פרק א

הלכה א

כל האוכל כזית חמץ בפסח כו' אחד האוכל ואחד הממחה ושותה. משמע דה"ה דשוין בשיעוריהן וגם הממחה ושותה שיעורו בכזית וכ"מ בסוגיא דחולין (ק"כ.) וכן איתא בהדיא בתוספתא פ"א דפסחים כשם שאכילה בכזית כך שתייה. וקשה דמדברי רבינו בפי"ד מהל' מ"א משמע דשיעור שתייה במשקה או באוכל מחוי הוי ברביעית. וי"ל ע"פ דאיתא בר"פ המצניע גבי יין ודם דכזית ביבש הוא רביעית בלח, וסבר רבינו דה"ה באוכל שנמחה הוי מכזית רביעית, ולפ"ז מ"ש כאן דממחה ושותה כאוכל היינו משום דמאוכל כזית כשנמחה נעשה רביעית משקה אבל באמת שיעור מחוי הוא ברביעית לאחר שנמחה ונעשה משקה, והא דבתוספתא ובסוגיא דחולין משערין בכזית היינו אם רוצין לשערו קודם שנמחה ועדיין אוכל הוא משערין אותו בכזית וא"צ לשערו אח"כ אבל אם לא שיערו עד אחר שנמחה משערין ברביעית ודא ודא אחת היא. וכן י"ל דעת רבינו ממ"ש בפ"ה מהל' נזירות ע"ש:

פרק ב

הלכה יא

במש"ל: וקושיא זו עצומה בעיני וצ"ע. עיין בפר"ח:

שם. א"ה ובפי"ד מה' שאר אה"ט, צ"ל פי"ט:

שם. ומיהו אפשר לחלק דשאני התם כו'. עיין בס' פ"י בכתובות, ועיין בריטב"א שם:

הלכה יב

הניח החמץ בזוית זו כו'. עיין בהשגות, ועי' בס' מצודת דוד:

פרק ג

הלכה ו

בלח"מ: ולא מצאתי שכ"כ לא בהל' ברכות פי"א כו'. עי' שם סוף הל' י"ב:

הלכה ח

בכ"מ סד"ה ואם כו'. ורצונו היה לבערו אלא שחכמים אסרוהו אינו עובר עליו כו' וזה אנוס הוא ע"כ. ק"ל מפ' א"ע (מ"ח) גבי הא דא"ל ר"א לר"י לדבריך הרי הוא בב"י גבי הפרשת חלה בטומאה ביו"ט דאוסר ר"י לאפותה קודם שתחמיץ, ולפ"ד הכ"מ הא אנוס הוא שאסרו לאפותה ושלא ברצונו תבוא לידי חימוץ ואמאי עובר. ונראה דגם הכ"מ

עצמו לא ס"ל שאינו עובר בב"י משום שהוא אנוס בתקנתא דרבנן רק דוקא התם גבי מוקצה דמאי ה"ל למיעבד הרי בדק בתחילה כל הבית ולא מצאו, אבל בהך שנסתפק הפר"ח באו"ח סי' תל"ד אי מועיל ביטול בשעה ו' לפטור מבל יראה כיון דמה"ת עדיין הוא ברשותו לבטל רק מדרבנן אינו ברשותו אי לוקה מה"ת בהא ודאי פשיטא ליה דעובר על ב"י שהרי פשע שהיה יכול לבטל קודם שעה ו', וכה"ג כתבו הת"י בשבת (ד'). ועוד נראה דהתם לא היה תקנת חכמים ביחוד על מצות ביעור רק שגזרו על איסור מוקצה בעלמא והוא מתבטל ממילא עי"כ ממצות ביעור לכך חשוב אנוס משא"כ בספיקו של הפר"ח גבי ביטול לאחר שש שגזרו חכמים ביחוד ע"ז שלא יבטל והוא עבר על גזירתם וביטל לא חשוב אנוס. ומיהו בריש כתובות חשוב אנוס מחמת תקנת חכמים שגזרו שלא ישא ומחמתם אינו נושא קודם יום ד'. וכ"מ מדברי רבינו כאן הלכה ז' שפסק מתחלת שעה ו' ולמעלה אינו יכול לבטל שהרי אינו ברשותו שכבר נאסר בהנייה לפיכך אם לא ביטל קודם שש כו' ה"ז עובר על ב"י כו' ואין הביטול עתה מועיל לו כלום, הרי משמע מדבריו דכיון דמדרבנן אינו ברשותו לבטל עובר אע"פ שביער אח"כ. וכה"ג כתבו התוס' ריש סוכה (ג') גבי הנך דגזרו רבנן שאינו יוצא יד"ח סוכה או ק"ש מה"ת לא יצא יד"ח, וכ"כ הפמ"ג באו"ח סימן תרכ"ט, ואע"ג דהר"ן לא ס"ל כהתוס' מ"מ רבינו כהתוס' ס"ל. והא דפסק רבינו בפ"ד מה' סוכה דהעושה סוכתו בראש האילן או ע"ג גמל כשירה ואין עולין לה ביו"ט, ובגמ' שם (כ"ג) מפרש דאע"ג דבעינן סוכה הראויה לז' הא נמי מדאורייתא מחזי חזי ורבנן הוא דפסלוה ולא אמר דכיון דמדרבנן אינה ראויה לז' לא יצא מה"ת דהתם נמי חשוב כאנוס בתקנתא דרבנן שגזרו בעלמא שלא לעלות ע"ג אילן ובהמה ביו"ט ומחמת גזירה שגזרו בעלמא אינה ראויה לז' ואין זה חשוב להפקיע מצוה מה"ת משא"כ היכא שגזרו ביחוד על איזה מצוה וכמ"ש, ובפרט לדעת רבינו ריש הל' ממרים דכל גזירה דרבנן איכא לאו דלא תסור וע"כ שפיר איכא למימר דמה"ת לא יצא. וכן מ"ש המ"א שם ס"ק כ"ב דבכל דבר שאסור לסכך בו משום גזירה מסככין בו בשעת הדחק כשאין לו במה לסכך, אפשר דל"ק לדברי התוס' הנזכר דהתם בעבר במזיד אגזירה דרבנן והיה יכול לקיים המצוה כתקנה שלא לעבור על גזירתם מש"ה אמרינן שלא יצא י"ח נמי מדאורייתא דכל מילי דרבנן סמכוה על לא תסור, וה"נ כשהיה יכול לבטל קודם שש ולא ביטל מדאורייתא עובר משא"כ בשעת הדחק כשאי אפשר לו לקיים המצוה בכה"ג לא העמידו דבריהם שם:

ועוד י"ל ע"פ מ"ש בהל' מכירה לדעת רבינו בהל' מעילה והתוס' בפסחים (כ"ט) דהיכא דלפי תקנת חכמים נתבטלה המעשה לגמרי לכולי עלמא ממעטינן ליה מקרא וה"נ גבי

ביטול חמץ בשעה ו' דלפי התקנה שאסרו בהנאה ואינו ברשותו הרי כאילו לא בטלו כלל ולא אמר כלום ולא עשה שום מעשה כלל לכך אמרינן דמה"ת עובר בב"י, וכן הכריע הפר"ח דאזלינן בתר דרבנן ומדאורייתא לקי משום ב"י, והביא ראיה מדאמר רב גידל המקדש משעה ו' ולמעלה א"ח לקידושיו אלמא דאתי איסור חמץ דרבנן ומפקיע קדושי דאורייתא. ומה שדחה בספר חמד משה דשאני קידושין דהמקדש אדעתא דרבנן מקדש אבל לא מצינו מלקות אם אין בו חיוב מה"ת, באמת מצינו אפילו חיוב כרת ע"י תקנתא דרבנן בגיטין (נ"ה) אוקמוה רבנן ברשותיה דגנב כי היכי דליחייב עליה כרת כשהקדישה ושחטה בחוץ. וה"נ י"ל גבי חמץ דאפקוה רבנן מרשותו שלא יוכל לבטל בשעה ו' כי היכי דליחייב עליה. ומיהו מפרש"י (מ"ז:) יש לדקדק דמשום תקנת חכמים לא לקי שפירש גבי חורש ביום טוב דלא לקי למ"ד הואיל וראוי לכסוי דם צפור ואפילו באבנים שצריכין כתישה ראויות לכותשן כלאחר יד וז"ל דשבות בעלמא הוא ע"י שנוי דמדאורייתא שרי פקע ליה מלקות, משמע דאף דאסור מדרבנן לא לקי:

פרק ה

הלכה ט

ושמרתם את המצות כלומר הזהרו במצה ושימרו אותה מכל צד חימוץ כו' אחר שנקצר. עי' במגיד דלדעת הרי"ף ורבינו דאינו מעכב השימור במצה בכל ימות הפסח משעת קצירה רק בליל א' וכתב שכ"מ בסוגיא שם בפ' כל שעה. ונראה שנתכוין למ"ש שם גבי ארבא דטבעה דהדר רבא ואסר לזבוניה לנכרים קב קב דדילמא מזבן ליה לישראל ואי איתא דצריך שימור משעת קצירה לעיכובא לכל הפסח הרי לא אתא ישראל למזבן כלל חיטים מנכרי, וש"מ דליכא עיכובא בזה כלל:

פרק ז

הלכה א

מ"ע של תורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים בליל ט"ו בניסן שנאמר זכור כו' כמו שנאמר זכור את יום השבת. הכ"מ הראה מקורו מהמכילתא ופרק ע"פ (קט"ז) ושם לא נזכר לימוד יציאת מצרים משבת בגז"ש דזכור רק נזכרה גז"ש דזכירה (קי"ז) ללמוד שבת מיצ"מ לומר שיזכור יצ"מ בקידוש היום. אמנם דברי רבינו נובעים מהמדרש רבה סוף פ' בא וז"ל אמר הקב"ה למשה הזהר לישראל כשם שבראתי את העולם ואמרתי להם לישראל לזכור את יום השבת זכר למעשה בראשית שנאמר זכור

את יום השבת כך היו זוכרים הנסים שעשיתי לכם במצרים וזכרו יום שיצאתם משם שנאמר זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים ע"כ. הרי מפורש דמדמה ויליף זכירה דיצ"מ מזכירה דשבת: